

РОЗВИТОК ТУРИСТИЧНОЇ СФЕРИ РЕГІОНУ НА ЗАСАДАХ ФОРМУВАННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНО-ВИРОБНИЧИХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ СТРУКТУР

©2020 ЛЮБАРОВ Ю. Й.

УДК 338.484

JEL Classification: L83; F15

Любаров Ю. Й.

Розвиток туристичної сфери регіону на засадах формування територіально-виробничих інтеграційних структур

До основних напрямків підвищення конкурентоспроможності регіону, зниження впливу негативних факторів, забезпечення диверсифікації регіонального туристичного продукту належить інтеграційний механізм розвитку туристичної індустрії. Територіально-виробнича туристична інтеграційна структура є регіональним або міжрегіональним об'єднанням, що створюється із метою поєднання потенціалу туристичної та обслуговуючої інфраструктури, туристично-рекреаційних ресурсів, туристичних товарів і послуг, людського потенціалу галузі для створення єдиного територіального туристичного простору, спроможного пропонувати конкурентоспроможний товар на регіональному, національному та світовому туристичному ринках. Особливості Миколаївської області зумовлюють можливість формування в регіоні специфічних кластерних утворень у туристичній сфері. З соціально-економічної точки зору туристично-рекреаційні кластери формують передумови для регіонального розвитку. Отже, формування туристично-рекреаційного кластера фактично визначає ринкове позиціонування регіону й багато в чому впливає на його імідж. Суб'єктами-учасниками туристично-рекреаційного кластера, окрім безпосередньо підприємств й організацій туристичної індустрії, що виробляють і реалізують туристичні продукти й послуги, є органи влади регіону (в особі їх представників або спеціально створених регулюючих та/чи наглядових структур), наукові й освітні установи, об'єднання підприємців тощо. Туристично-рекреаційний кластер може бути сформований на різному галузевому-територіальному рівні – на локальному, регіональному, міжрегіональному. Розвиток туристично-рекреаційного кластера на території регіону включає кілька послідовних стадій: ініціація його створення з боку органів влади («зверху»), бізнесу («знизу»), суспільства; створення керуючої компанії; розробка стратегічного плану розвитку кластера та його узгодження із стратегією розвитку території регіону; поточне управління діяльністю підприємств кластера; подальший розвиток на засадах самоорганізації. Така модель формування туристично-рекреаційного кластера дає можливість врахувати інтереси всіх його учасників та створити передумови для сталого розвитку туристичної території.

Ключові слова: туризм, туристична галузь, рекреація, ринок туристичних послуг, інновації туризму, інфраструктура, туристичні потоки, стратегія.

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2020-4-106-112>

Рис.: 2. **Табл.:** 1. **Бібл.:** 8.

Любаров Юрій Йосипович – начальник управління з питань культури та охорони культурної спадщини, Миколаївська міська рада (вул. Адміральська, 20, Миколаїв, 54001, Україна)

E-mail: yositch@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7202-9070>

UDC 338.484

JEL Classification: L83; F15

Lyubarov Y. Y. Developing the Tourism Sector of a Region through Forming Territorial and Production Integration Structures

The integration mechanism for developing tourism industry is among the ways of increasing the competitiveness of the region, reducing the impact of negative factors, ensuring the diversification of the regional tourism product. Territorial production structure of tourist integration is a regional or interregional association created to combine the potential of tourism and service infrastructure, tourist and recreational resources, tourism goods and services, and human potential of the industry in order to create a single territorial tourist space capable of offering competitive goods in the regional, national and global tourism market. Features of the Mykolaiv oblast determine the possibility of creating specific cluster formations in the tourism sector in this area. From the socio-economic viewpoint, tourist and recreational clusters form the preconditions for regional development. Thus, the formation of a tourist and recreational cluster actually determines the market positioning of the region and largely affects its image. Among the entities participating in a tourism and recreation cluster, one can not only name the enterprises and organizations acting in the tourism industry and producing and selling tourism products and services, but also the regional authorities (represented by their representatives or specially created regulatory and / or supervisory structures), scientific and educational institutions, associations of entrepreneurs, etc. A tourism and recreational cluster can be formed at different territorial and branch-wise levels, e/g/ local, regional, interregional levels. The development of a tourism and recreational cluster in the region includes several successive stages: a) the initiation of its creation by the authorities («from above»), by business («from below») or by society; b) the creation of a management company; c) drawing up a strategic plan for the cluster development and coordination with the regional development strategy; d) the daily management of the cluster enterprises; e) further development based on self-organization. This model for designing a tourism and recreational cluster makes it possible to take into account the interests of all its participants and create conditions for sustainable development of a tourist area.

Keywords: tourism, tourism branch, recreation, market of tourist services, tourism innovations, infrastructure, tourist flows, strategy.

Fig.: 2. **Tabl.:** 1. **Bibl.:** 8.

Lyubarov Yuriy Yo. – Head of the Department of Culture and Cultural Heritage Protection, Mykolaiv City Council (20 Admiralska Str., Mykolayiv, 54001, Ukraine)

E-mail: yositch@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7202-9070>

Вступ. Туризм у XXI ст. здобув значного розвитку та став масовим соціально-економічним явищем глобального масштабу. Швидкому поширенню туристичної активності сприяє розширення політичних, соціально-економічних, наукових, культурних та інших зв'язків між країнами світу. Водночас розвиток масового туризму дає можливість людям розширити світогляд, нагромадити нові знання щодо культури й історії своєї й інших країн, познайомитися із історико-культурною спадщиною різних регіонів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми розвитку туризму вже впродовж кількох десятиліть перебувають у центрі уваги науковців. Найбільший інтерес у цьому зв'язку становлять праці: Л. Агафоновой, В. Безносюка, М. Біржакова, І. Валентюк, М. Волошина, П. Гамана, В. Євдокименка, І. Зоріна, В. Квартальнова, В. Кифяка, Т. Кисельова, О. Короля, М. Крачила, Р. Ларіна, О. Любіцевої, Г. Папіряна, В. Сеніна, В. Сідорова, Е. Сокол, Ю. Стрельцова, В. Ткач, Т. Ткаченка, В. Федорченка, А. Якимовича та ін.

Більшість дослідників одноставні в тому, що загальним підходом розвитку туризму у різних країнах і регіонах в останні роки став кластерний підхід, сутність якого полягає у формуванні на певних територіях туристично-рекреаційних кластерів. Тому дослідження туристичної сфери регіону на засадах формування територіально-виробничих інтеграційних структур є необхідною умовою розвитку галузі.

Метою статті є дослідження туристичної сфери регіону на засадах формування територіально-виробничих інтеграційних структур.

Для досягнення визначеної мети та відповідно до логіки наукового дослідження були поставлені завдання: проаналізувати стан туристичної сфери України, обґрунтувати напрями підвищення ефективності формування територіально-виробничих інтеграційних структур.

Виклад основного матеріалу дослідження. Формування і розвиток туристично-рекреаційних кластерних утворень відповідає глобальним трендам трансформації підходів до регіонального менеджменту на основі кластеризації економічного простору. Туристично-рекреаційний кластер є об'єднанням географічно локалізованих взаємопов'язаних бізнес-суб'єктів – постачальників туристичних послуг, підприємств й організацій інфраструктури, науково-освітніх й інших установ й організацій, які органічно доповнюють один одного й мають спільною метою задоволення потреб суспільства у туристично-рекреаційних продуктах і послугах. Економічна потужність мережної організації туристичної сфери регіону зумовлюється не об'ємними показниками надання туристично-рекреаційних послуг, а об'єднаним потенціалом мережі та її сукупним значенням на регіональному, національному та міжнародному рівнях господарювання.

Світова історія кластерних ініціатив бере свій початок із 80-х рр. XX ст., коли наука публічного управління й адміністрування прийшла до необхідності активізації участі території регіонів у глобальних економічних процесах, а кращою формою було визнано кластерні утворення.

Економічна наука й практика значно просунулася у розвитку промислово-виробничих кластерних утворень.

Проте теорія туристично-рекреаційних кластерних утворень залишається на стадії розробки й удосконалення через стрімкі трансформації у туристичній сфері, як на глобальному, так і на регіональному рівні.

В основу кластерного підходу покладено мережний принцип організації господарства. По суті, мережна організація господарського простору передбачає виявлення і зміцнення виробничих мереж, прив'язаних до території, які включають у себе самостійні й взаємозамінні структурні елементи – окремі виробничі одиниці та комплекси.

Ефект поєднання потенціалу бізнес-структур у рамках мережі дає можливість більш оперативно й адекватно реагувати на зміни та глобальні виклики.

Регіональна туристична мережа формує додаткову ціну активів, підвищує вартість капіталу та робочої сили, нарешті – вартість землі. Створення регіональної мережі туристичних та інфраструктурних підприємств дозволяє додати до вартості їх капіталу додаткову мережеву маржу.

Основною вимогою до формування мережних структур є забезпечення їх конкурентоспроможності, як на національному, так і на міжнародному рівнях. Отже, регіональний туристичний кластер має інтегрувати у світовий економічний простір і стати невід'ємною складовою світового господарства.

Саме участь у процесах глобального обміну, відкритість регіону визначають наявність на його території повноцінного туристично-рекреаційного кластера.

Основними ознаками, якими характеризується конкурентоспроможний туристично-рекреаційний кластер, є такі:

- темп приросту виробництва та реалізації продукції кластера повинен перевищувати темп приросту ВРП;
- конкурентоспроможність галузевого кластерного утворення у вимірі витрати – якість продукції та послуг не повинна поступатися конкурентоспроможності аналогічних сфер господарства інших регіонів і країн, а краще – перебільшувати її;
- у структурі кластерного утворення мають відбуватися процеси кооперації вхідних бізнес-суб'єктів, створення на цій основі усталених мережних зв'язків;
- спільний маркетинг і розвиток інформаційної взаємодії між учасниками кластера мають відбуватися на засадах використання новітніх техніко-технологічних досягнень.

Таким чином, у рамках міжрегіональної чи регіональної виробничої інтеграції зміцнюються існуючі та створюються нові ланки ланцюжка створення суспільного продукту, виробляються спільні норми й стандарти надання туристичних послуг, формуються спільні логістичні ланцюжки й система управління, створюються і просуваються нові туристичні бренди.

Слід констатувати, що в регіонах України туристично-рекреаційні кластерні утворення знаходяться у початковій стадії їх формування.

Відсутність в регіонах України сформованих конкурентоспроможних туристичних кластерів багато в чому

зумовляє відставання країни у використанні наявного туристично-рекреаційного потенціалу її територій.

Трансформація світового економічного простору, поява нових викликів зумовлюють необхідність адаптації туристичної сфери регіонів до постійно змінних умов функціонування. Для цього необхідно задіяти інструменти й важелі державного управління та регіонального менеджменту, що дасть можливість не лише забезпечити ефективну діяльність бізнес-суб'єктів туристичної індустрії, але й зміцнити конкурентні позиції господарства туристичних регіонів [1].

Основним фактором, що визначає передумови для формування регіонального туристично-рекреаційного кластерного утворення, є формування продуманої, науково обґрунтованої регіональної туристичної політики та стратегії створення кластерної мережі, розробка дієвого гнучкого механізму управління процесами соціально-економічного розвитку регіону. Останнє передбачає створення у структурі механізму ефективно діючих організаційної, економічної, управлінської і фінансової складових.

Лише наявність вивіреної регіональної політики розвитку туристичної сфери регіону дозволить сформувати необхідний сприятливий клімат і залучити інвесторів до туристичної індустрії, що позитивно позначиться на об'єктному складі туристичної сфери, забезпечить зростання турпотоків і підвищення зайнятості населення регіону тощо.

Туристично-рекреаційний кластер передбачає тісний взаємозв'язок і взаємодію його учасників у рамках процесів вертикальної і горизонтальної інтеграції і кооперації. Це складна й відкрита економіко-виробнича система. Для туристично-рекреаційного кластера характерний саме просторовий аспект організації, оскільки його діяльність невід'ємна від ресурсів території його розташування. Розвиток кластера тісно пов'язаний із процесами соціально-економічного розвитку території. Його діяльність як складної, відкритої, динамічно розвиненої системи супроводжується формуванням множини інтеграційних і кооперативних ланцюжків, які створюються у територіальному просторі навколо ядра кластерного утворення [2].

Отже, кластерне утворення є свого роду механізмом систематизації сталого розвитку господарства регіону, що заснований на принципах:

- інтеграційної взаємодії;
- мінімізації витрат;
- диверсифікації виробництва;
- зростання обсягу й вартості продукції і послуг;
- постійного удосконалення та модернізації внутрішніх інтеграційно-кооперативних зв'язків;
- інноваційності розвитку.

Туристичний кластер системно поєднує інститути та механізми, що забезпечують підвищення конкурентоспроможності й отримання синергетичного ефекту.

Як уже наголошувалося, туристично-рекреаційний кластер є об'єднанням у рамках певної території взаємопов'язаних бізнес-суб'єктів, що займаються виробництвом, просуванням на ринок і реалізацією туристичного продукту (власне туристичних підприємств), а також підприємств й організацій суміжних видів діяльності (засобів розміщен-

ня, громадського харчування, транспортних підприємств, рекламних й інших організацій).

Основною метою формування і розвитку туристично-рекреаційного кластера на певній території є підвищення її конкурентоспроможності як туристичної дестинації на національному та міжнародному туристичному ринку за рахунок формування синергетичного ефекту, підвищення економічної ефективності діяльності підприємств – учасників кластера, впровадження інновацій і диверсифікації турпродуктів і послуг.

Формування регіонального туристично-рекреаційного кластера пов'язано із ринковим позиціонуванням певної території, розробкою регіонального бренду та покращення іміджу регіону. Створення і розвиток кластерів є важливим фактором сталого розвитку туристичного бізнесу в регіоні та стимулом для залучення інвесторів.

Гнучкість та адаптивність регіонального кластерного утворення у туристичній сфері вимагає взаємопроникнення капіталу його учасників і створення оптимальної організаційної структури.

Структура регіонального туристично-рекреаційного кластера включає такі елементи:

1. Ядро кластера – формується зі структуроутворюючих і позиціонуючих об'єктів кластера, тобто підприємств й організацій туристичної сфери регіону, що безпосередньо виробляють і просувають на ринок туристичний продукт і надають туристичні послуги.
2. Комплекс інфраструктурних об'єктів – інженерних мереж і транспортно-логістичної інфраструктури.
3. Туристично-рекреаційні об'єкти – наявність і склад на території регіону атрактивних туристичних об'єктів – лікувальних, історико-культурних, природних тощо. При створенні кластера необхідно враховувати права власності на необхідні ресурси, особливо земельні та водні, та природоохоронні обмеження.
4. Комплекс об'єктів обслуговуючої інфраструктури – сервісні та консалтингові підприємства й організації.

Створення і розвиток регіональних туристично-рекреаційних кластерів має відбуватися у рамках комплексного системного підходу до розвитку території. При створенні кластера необхідно враховувати регіональні умови, напрямки й динаміку розвитку. За таких умов туристично-рекреаційні кластери можуть стати локомотивом інноваційного розвитку господарства регіону [3].

Концептуальну модель створення і просування на ринок нового регіонального туристичного продукту на заходах кластерного підходу показано на рис. 1.

До основних причин територіальної концентрації бізнес-суб'єктів туристичної сфери Миколаївського регіону слід віднести такі:

- можливість отримати економічну вигоду шляхом розподілу із партнерами витрат, пов'язаних із доступом до регіональних туристично-рекреаційних ресурсів при розробці, створенні, продажу та споживанні туристичного продукту й діяльності туристичних підприємств;

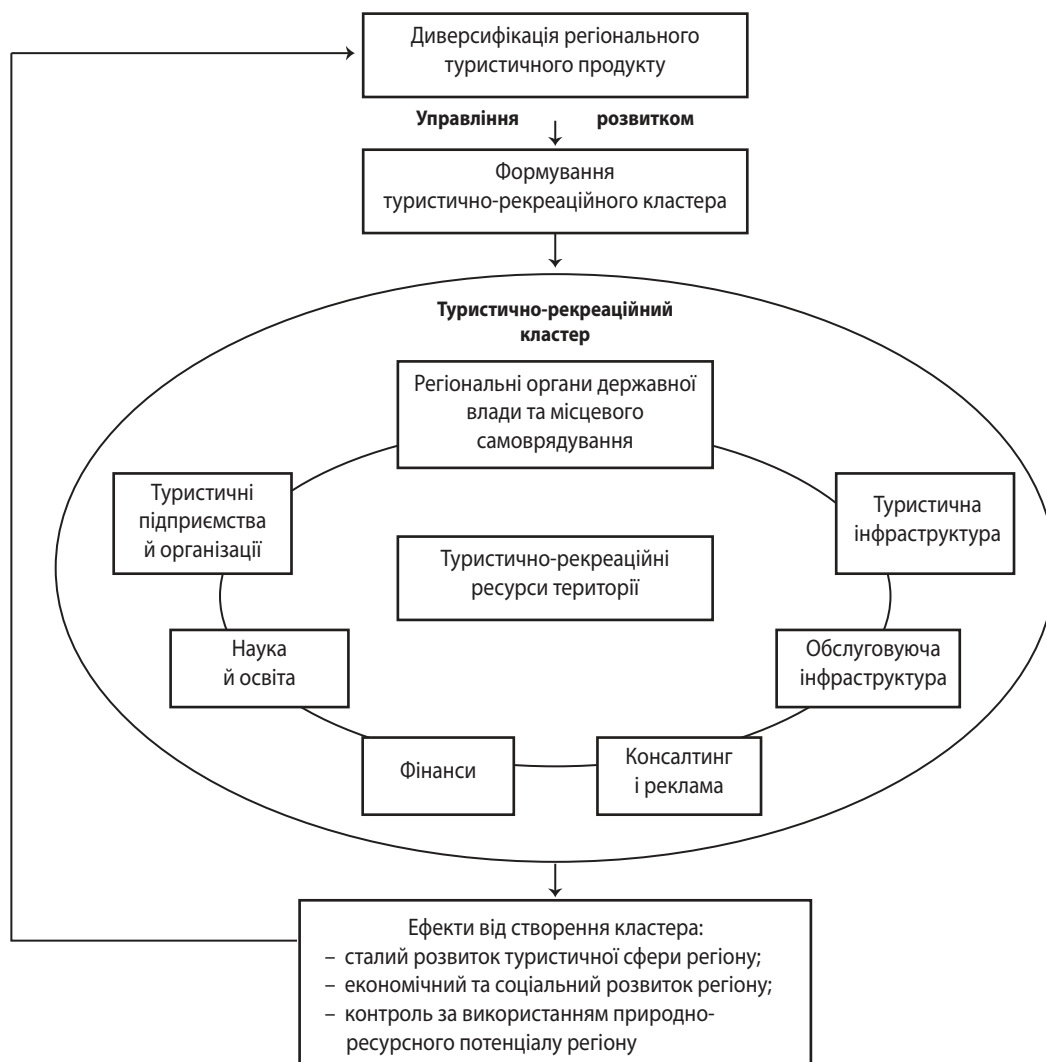

Рис. 1. Модель створення і просування регіонального туристичного продукту у рамках кластерного утворення

Джерело: авторська розробка

- можливість зниження цін на туристичні послуги та покращення сервісного обслуговування через територіальну близькість і доступність специфічних туристично-рекреаційних ресурсів регіону;
- створення спільного інформаційного простору та більш ефективне використання інформаційних ресурсів у процесі взаємодії територіально сконцентрованих бізнес-суб'єктів;
- більш ефективне використання сучасних технологій у сфері соціальних комунікацій та навчання персоналу, підвищення віддачі від робочої сили.

Створення туристично-рекреаційного кластера у досліджуваному регіоні передбачає врахування таких принципових положень:

- туристично-рекреаційний кластер є мезоекономічним утворенням, і його формування вимагає комплексної діагностики, аналізу й оцінювання стану та перспектив розвитку туристичної сфери регіону;
- створення і розвиток туристично-рекреаційного кластера передбачає формування і реалізацію ді-

євої регіональної стратегії розвитку туристичної сфери та пов'язаних туризмом сфер і секторів регіонального господарства в рамках загальної стратегії соціально-економічного розвитку регіону. Створення кластера забезпечує підвищення економічної ефективності бізнес-суб'єктів цих сфер і секторів, зокрема: підвищення продуктивності праці, інноваційного рівня, рентабельності та конкурентоспроможності.

Слід зазначити, що регіональний туристично-рекреаційний кластер не є суто об'єктом підприємницької діяльності. У процесах кластеризації туристичної сфери регіону важливу роль відіграють не лише підприємства туристичної індустрії, але й суспільний сектор і сектор домогосподарств.

Туристично-рекреаційний регіональний кластер спроможний підвищити ефективність функціонування всіх його складових бізнес-суб'єктів. У структурі кластера покращується взаємний інформаційний обмін, впровадження інновацій, спрощується вирішення завдань узгодження й координації спільних дій, виникає можливість більш

результативного використання об'єктів обслуговуючої інфраструктури, вирішуються питання підготовки та підвищення кваліфікації персоналу. Окрім того, підприємства кластера отримують можливість більш точної оцінки й порівняння ефективності своєї діяльності, пошуку резервів. У системі кластерного утворення створюються можливості для виникнення нових бізнес-структур, що сприятиме

більш повному використанню трудових ресурсів території. Підприємства кластера можуть спільно вирішувати питання спілкування із органами влади, зокрема, захищати свої інтереси у сфері оподаткування, залучати державні та приватні інвестиції [4–6].

Загальну модель кластерного утворення туристичної сфери регіону показано на рис. 2.

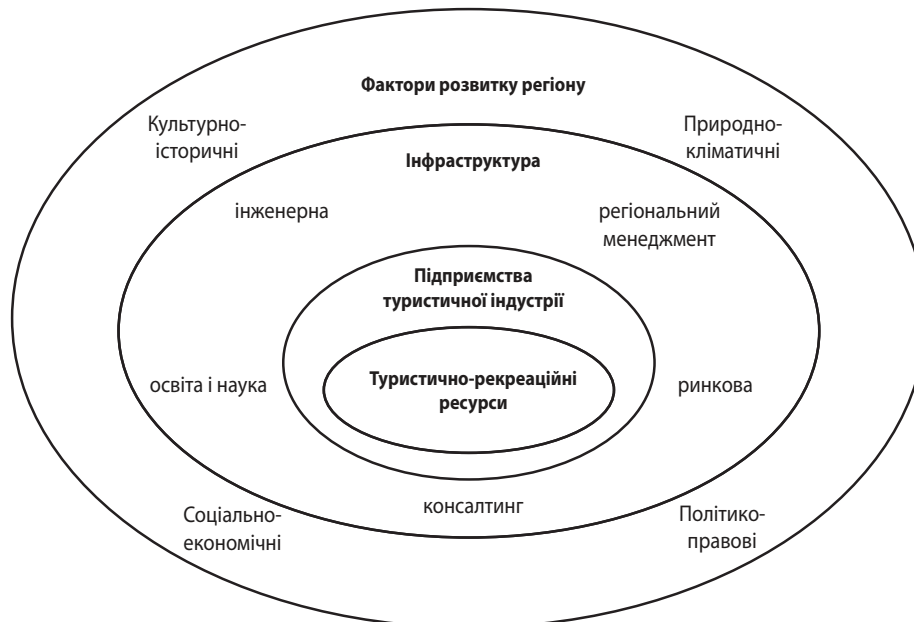

Рис. 2. Модель туристично-рекреаційного регіонального кластера

Джерело: авторська розробка

Ключовим структурним елементом регіонального туристично-рекреаційного кластера є туристично-рекреаційні ресурси території, які визначають потенціал розвитку туристичної діяльності, зокрема: природні ресурси, історико-культурні та соціально-культурні атрактивні об'єкти та ін.

Туристично-рекреаційні ресурси регіону є базисом розробки туристичних продуктів і послуг. На основі їх обліку відбувається планування та прогнозування розвитку туристичної сфери регіону.

Невід'ємним структурним елементом моделі туристично-рекреаційного кластера є бізнес-структури туристичної індустрії регіону, зокрема туристичні підприємства, що виробляють і реалізують туристичні продукти та послуги, які діють у тісному взаємозв'язку із підприємствами й організаціями – постачальниками туристських послуг. До останніх, зокрема, слід віднести суб'єктів соціальної сфери регіону, які надають клієнтам спеціалізовані соціальні послуги, включені до складу туристичного пакета [7; 8].

Система туристичного сервісу умовно включає дві групи:

- пряме обслуговування – обслуговування туристів засобами розміщення й організаціями системи громадського харчування, при якому відбувається прямий контакт виробника послуги із клієнтом;
- непряме обслуговування – підприємства й організації, зайняті обслуговуванням всієї системи туристичної сфери регіону.

Вагоме значення у нормальному функціонуванні туристично-рекреаційного кластера мають підприємства інфраструктури, а також фактори розвитку регіону.

З позицій наведеного підходу Миколаївська область повною мірою відповідає вимогам та має всі необхідні передумови для розвитку туристично-рекреаційного кластера. У регіоні існує розвинена мережа підприємств і організацій туристичної індустрії та інфраструктури, а також соціальної сфери. В області виражений південний колорит і традиційна українська гостинність, збереглися історико-культурні об'єкти, місцеві традиції.

Першим етапом створення туристично-рекреаційного кластера в регіоні є ініціація, тобто прояв ініціативи суб'єктів щодо його формування. В українських реаліях формування кластера «знизу» є малоімовірним, тому ініціативу мають проявити органи державної влади та місцевого самоврядування регіону.

Наступні етапи становлення кластера передбачають створення його керуючої ланки, формування стратегії розвитку туристичної діяльності на території регіону, реалізація завдань і функцій поточного управління, здійснення моніторингу й контролю діяльності кластера та забезпечення його саморозвитку. Керуюча ланка кластера зазвичай є окремою юридичною особою, яка здійснює діяльність на засадах державно-приватного партнерства й представляє інтереси всіх учасників туристично-рекреаційного кластера – органів регіональної влади, бізнес-суб'єктів і суспільства (табл. 1).

Інтереси учасників туристично-рекреаційного кластера

Учасники кластеру	Зміст інтересів
Органи влади регіону	<ul style="list-style-type: none"> ▪ підвищення обсягів податкових надходжень до бюджету регіону через збільшення кількості платників податків та розширення бази оподаткування; ▪ розвиток державно-приватного партнерства та налагодження партнерських відносин із підприємницьким сектором; ▪ розвиток нових секторів і диверсифікація господарства регіону; ▪ підвищення соціально-політичної ролі місцевої влади; ▪ підсилення можливостей регулювання процесів соціально-економічного розвитку у сфері туризму
Бізнес-структури	<ul style="list-style-type: none"> ▪ збільшення кількості бізнес-структур різних форм власності й господарювання; ▪ підвищення конкурентоспроможності підприємств й організацій туристичної сфери; ▪ зростання доходів і прибутковості туристичного бізнесу; ▪ підвищення соціальної відповідальності бізнесу
Соціальна сфера	Підвищення соціальних стандартів, створення нових робочих місць
Населення	Зростання доходів населення, задоволення попиту на туристичні послуги
Всі учасники кластера (консолідований інтерес)	Формування синергетичного ефекту, використання ефекту масштабу виробництва та реалізації туристичного продукту, впровадження інноваційних розробок, залучення інвестицій, підвищення соціально-економічної ефективності господарювання, активізація ЗЕД

Джерело: укладено автором

Кластеризація туристичної сфери регіону дозволяє узгодити інтереси різних учасників кластерного утворення і сформувати необхідні передумови для сталого соціально-економічного розвитку регіону.

Факторами, що негативно впливають на розвиток процесів кластеризації туристичної сфери регіону, є такі:

- недостатній розвиток туристичної та обслуговуючої інфраструктури;
- відсутність регіонального бренду та ефективного просування туристичного продукту на внутрішньому та міжнародних ринках;
- низький якісний рівень туристичних послуг.

Висновки. Отже, фактори, що стримують розвиток кластеризації, перетинаються із загальними негативними факторами розвитку туристичної сфери регіону.

Туристично-рекреаційний кластер є базисом створення і позиціонування регіонального туристичного продукту із метою підвищення конкурентних позицій регіону на туристичному ринку за рахунок формування синергетичного ефекту й ефекту масштабу. Кластер також дає можливість підвищити ефективність діяльності його підприємств-учасників, забезпечити приплив інвестицій, активізацію інноваційної діяльності тощо.

Розвиток туристично-рекреаційного кластера на території регіону включає кілька послідовних стадій:

- ініціація його створення з боку органів влади («зверху»), бізнесу («знизу»), суспільства;
- створення керуючої компанії;
- розробка стратегічного плану розвитку кластера та його узгодження із стратегією розвитку території регіону;
- поточне управління діяльністю підприємств кластера;
- подальший розвиток на засадах самоорганізації.

Така модель формування туристично-рекреаційного кластера дає можливість врахувати інтереси всіх його учасників і створити передумови для сталого розвитку туристичної території.

ЛІТЕРАТУРА

1. Охріменко А. Г. Туристичні кластери як перспективні напрями регіонального розвитку. *Університетські наукові замісли*. 2013. № 1 (45). С. 495–500.
2. Алексеева Ю. В. Державне регулювання туристичної галузі України в контексті досвіду Франції. URL: www.ivbis-nbuv.gov.ua/cgi/cgiirbis_64.exe?2
3. Павлов К. В., Павлова О. М. Інноваційно-інвестиційний потенціал транспортної галузі України. *Український журнал прикладної економіки*. 2020. Т. 5. № 1. С. 17–24.
4. Лагодієнко В. В., Андрусів У. Я. Регіональна економічна політика в умовах диспропорційності: шляхи мінімізації. *Український журнал прикладної економіки*. 2018. Т. 3. № 2. С. 81–89.
5. Лагодієнко В. В., Довгаль О. В. Чинники економічного зростання регіонів в умовах диспропорційності. *Актуальні проблеми інноваційної економіки*. 2018. № 3. С. 15–21.
6. Лагодієнко В. В., Довгаль О. В. Теоретико-методологічні підходи дослідження сільських територій. *Економіка і фінанси*. 2018. № 13. С. 50–61.
7. Наторняк Г. Інновації, як пріоритетні напрямки розвитку туристичної сфери в Україні. *Соціально-економічні проблеми та держава*. 2008. № 1 (1). С. 121–128.
8. Панухник О. Інноваційний потенціал регіонального розвитку туризму та рекреації із залученням молодіжного ресурсу: передумови формування та векторність управління. *Галицький економічний вісник*. 2015. № 2. С. 5–12.

REFERENCES

- Aleksieieva, Yu. V. "Derzhavne rehuliuвання turystychnoi haluzi Ukrainy v konteksti dosvidu Frantsii" [State Regulation of the Tourism Industry of Ukraine in the Context of the French Experience]. www.ivbis-nbu.gov.ua/cgi/cgiirbis_64.exe?2
- Lahodiienko, V. V. Dovhal O. V. "Teoretyko-metodolohichni pidkhody doslidzhennia silskykh terytorii" [Theoretical and Methodological Approaches to the Study of Rural Areas]. *Ekonomika i finansy*, no. 13 (2018): 50-61.
- Lahodiienko, V. V., and Andrusiv, U. Ya. "Rehionalna ekonomichna polityka v umovakh dysproportsiinosti: shliakhy minimizatsii" [Regional Economic Policy in the Conditions of Disproportion: Ways of Minimization]. *Ukrainskyi zhurnal prykladnoi ekonomiky*, vol. 3, no. 2 (2018): 81-89.
- Lahodiienko, V. V., and Dovhal, O. V. "Chynnyky ekonomichnoho zrostannia rehioniv v umovakh dysproportsiinosti" [Factors of Economic Growth of Regions in the Conditions of Disproportion]. *Aktualni problemy innovatsiinoi ekonomiky*, no. 3 (2018): 15-21.
- Natorniak, H. "Innovatsii yak priorityetni napriamky rozvytku turystychnoi sfery v Ukraini" [Innovations as Priority Directions of Tourism Development in Ukraine]. *Sotsialno-ekonomichni problemy ta derzhava*, no. 1(1) (2008): 121-128.
- Okhrimenko, A. H. "Turystychni klasteri yak perspektyvni napriamy rehionalnoho rozvytku" [Tourist Clusters as Promising Areas of Regional Development]. *Universytetski naukovy zamysly*, no. 1(45) (2013): 495-500.
- Panukhnyk, O. "Innovatsiinyi potentsial rehionalnoho rozvytku turyzmu ta rekreatsii iz zaluchenniam molodizhnoho resursu: peredumovy formuvannia ta vektornist upravlinnia" [Innovative Potential of Regional Development of Tourism and Recreation with the Involvement of Youth Resources: Prerequisites for the Formation and Vector of Management]. *Halytskyi ekonomichnyi visnyk*, no. 2 (2015): 5-12.
- Pavlov, K. V., and Pavlova, O. M. "Innovatsiino-investytsiinyi potentsial transportnoi haluzi Ukrainy" [Innovation and Investment Potential of the Transport Industry of Ukraine]. *Ukrainskyi zhurnal prykladnoi ekonomiky*, vol. 5, no. 1 (2020): 17-24.

Стаття надійшла до редакції 23.10.2020 р.